туація (у жінок частіше, ніж у чоловіків) або з боку очікувань суспільства, або з боку очікувань індивіда. Це свідчить про існування перепон у вигляді традиційних уявлень, що обмежує можливості та рамки вираження людини як особистості. Через надання статі значущої ролі, яка приписується часто через ґендерну неосвіченість (брак інформації про значення соціального конструювання ґендеру), з одного боку, та усвідомлення дискримінації, з іншого, створюється розщеплена свідомість, що визнає потребу в ґендерній рівності, пояснюючи при цьому нерівність у межах традиційних рамок.

По-друге, ґендерні стереотипи нашого суспільства, що підтримуються молоддю, зумовлюють таке співвідношення нерівності, де домінуючу позицію займають чоловіки. Жінкам приписують такі характеристики та можливості, що дозволяють їм спеціалізуватись у приватній сфері, а чоловікам – у публічній. При цьому самі жінки, усупереч другій гіпотезі, визнають такий ґендерний порядок, оцінюючи себе як менш вартісних для суспільства. Тому у сфері політики й професійної діяльності жінкам, як правило, доручають виконавські обов'язки, що ізолює жінок від активної участі в суспільному житті.

По-третє, традиційний ґендерний порядок зумовлює в молоді скоріше не депривацію, а незалежний елемент реальності, що часто не дає можливості розпізнати інші форми існування, у яких би цінувався індивід не за своєю статевою приналежністю й ознаками, що їй приписані, і усвідомити, що біологія не зумовлює долю ні чоловіка, ні жінки. Як і передбачалося третьою гіпотезою, серед студентів ще не зібралася достатня критична маса, яка б сприяла впровадженню неупереджених поглядів на ґендер.

Тут треба добре замислитись, а чому саме так? – Здавалося б, якщо проблема тільки у культурних традиціях, стереотипах, то при сьогоднішньому розвитку вітчизняної гуманітаристики можливо донести «нові» ідеї та взірці до широких мас та показати усю хибність традиційних уявлень, щоб, у врешті-решт, навчити (чи не смішно це?!) жінок бути жінками, а чоловіків – чоловіками. Але…

Об'єктивні реалії нашого суспільного життя висувають на перше місце саме соціально-економічну ознаку становища жінки в суспільстві, яке здебільшого зумовлює зміст і характер її політико-правового статусу. Соціально-економічне становище жінки у суспільстві визначають такі фактори, як: стан соціально-економічного розвитку держави і суспільства; стан навколишнього середовища; рівень розвитку медичної, соціально-побутової, культурно-освітньої інфраструктур держави, а також характер суспільної етики і моралі. Країни, які найбільшою мірою наближені до ґендерної рівності є, водночас, і самими розвиненими економічно, з найбільшими соціальними гарантіями для населення.

Соціально-економічне та морально-психологічне становище жінки в Україні є незадовільним, що зумовлюється кризовим станом української економіки, катастрофічним станом навколишнього середовища, низьким рівнем розвитку медичної та соціально-побутової інфраструктури держави.

Економічне реформування суспільства ставить на перше місце питання соціальної сталості держави, сім'ї та кожного окремого громадянина. Останнім часом напруження в соціальній сфері не знижується, а за окремими напрямами навіть посилюється. Однак ці процеси пов'язані не тільки з курсом ринкових перетворень, а й з наслідками соціальних рішень, які приймаються, з відсутністю ефективних механізмів реалізації програмних заходів уряду країни[8].

Тобто, задля того, щоб досягти своєї мети (паритетної демократії або біархату), нам потрібно діяти на декількох рівнях – теоретичному і практичному, причому останній включає у себе не тільки впровадження теоретичних засад ґендерних досліджень, але й економічні та соціальні реформи. Отже, ані «зверху», ані «знизу» таке питання не вирішити. Потрібний цілий комплекс дій. Саме тому віддати перевагу чомусь одному неможливо. Потрібно щоб зміни у теоретичному сприйнятті статей підкріплювались практикою соціального життя, тоді жінка публічна не бути викликати подиву, а чоловік приватний – зневаги.

[1]Василенко М. Д., Василенко С. Д. Гендерна демократія в українському суспільстві в контексті європейського вибору // Проблеми освіти – К., 2003 – Вип. 30. – С. 3–11. [2]Жінка як текст. Емма Андієвська, Соломія Павличко, Оксана Забужко: фрагменти творчості і контексти. – К., 2002. – С. 9. [3]Хрисанова С. Ф. О гендерной парадигма современного мира. – Харьков, 2002. – С. 13. [4]Катан О. І. Паритетна демократія, гендерна політика: проблеми та перспективи розвитку // Грані. – 1999. – листопад – грудень – С. 116–119. [5]Хамітов Н. Філософія статі: прояснення предмета // Філософська думка. – 2000. – № 6. – С. 45–46. [6]Жінка як текст… – С. 6–7. [7]Гуз М. Гендерно-рольові стереотипи серед студентської молоді // http://www.vidnokola.kiev.ua/Magazine/N1/Num1.htm. [8]Власова Т. І. Вплив гендерного дискурсу на процес соціокультурних трансформацій у сучасній Україні // Пошуки гендерної паритетності: український контекст. – Ніжин, 2007. – С. 7–14.

Надя Лобнер

Уявлення про бідність в картині світу молоді України, Австрії та Сальвадору: порівняльний соціологічний аналіз

В статті представлені результати польового дослідницького проекту[1], який був здійснений в одному з дитячих будинків міста Харкова (початок жовтня 2006 – кінець березня 2007 року). Цей проект був частиною міждисциплінарного дисертаційного проекту «Молодь і бідність. Партиципативне[*] дослідження бідності на трьох контекстах», який фінансувався стипендією DOC-team Академії наук Австрії. У межах проекту, в якому взяли участь троє дослідників, на основі даних з галузі політології, психології/соціології, теології була розроблена сумісна методика, яка застосовувалася при проведенні польового дослідження в трьох різних культурних контекстах, а саме – в Україні, Австрії і Сальвадорі. Досліджувалося суб'єктивне сприйняття бідності молоддю у віці від 13 до 19 років.

Метою проекту, з одного боку, було вироблення нових теоретичних перспектив, пов'язаних з бідністю серед молоді. Основним завданням нашого дослідницького колективу було надання можливості висловитися тим людям, яким дотепер при дослідженні феномена бідності приділялося менше уваги, а саме – молоді. Наукове віддзеркалення пробле-

[*] Термін «партиципативне» – від «participant research», що означає залучення до дослідження самих учасників (в російській мові в цьому значенні також використовується «дослідження через участь»).

ми бідності* на теоретичному і практичному рівні допускає розгляд даного феномена як багатовимірної реальності й спрямоване на аналіз досвіду тих, кого даний об'єкт дослідження стосується безпосередньо. Залучення молоді не тільки як об'єкту, але і як активного суб'єкту дослідження актуалізує такі аспекти бідності, які дотепер залишалися малодослідженими. Саме завдяки такому підходу дослідження бідності може бути більш ефективним.

З іншого боку, партиципативна концепція дослідження бідності була провідною ідеєю дослідницького процесу. До участі в проекті ми прагнули максимально залучити молодь, оскільки разом з необхідним структурним аналізом глобальних і національних співтовариств, інститутів і сім'ї намагалися поставити в центр уваги самих потерпілих від бідності. Тому формуючи дослідницьку концепцію група максимально задіяла молодь у найважливіших етапах дослідження, таких, наприклад, як інтерпретація тексту, організація і ведення групової дискусії, а також включила її в нашу повсякденну соціологічну діяльність.

Застосування названих критеріїв у методиці партиципативного дослідження бідності викликало потребу у виробленні спеціальних методів. Вибір ліг на Grounded Theory (GT)**, яка, завдяки своїй методології «bottom – up – approaches»***, методологічній відвертості підходів і посиленому формальному орієнтуванню на дослідницький процес представляється цілком відповідною цій меті. Поєднання різних дослідницьких методів (спостереження з участю, групова дискусія, індивідуальне інтерв'ю), а також комбінація герменевтики[2] і різних видів кодування в межах циркулярних фаз оцінювання повинні були зробити можливим і в оціночних фазах чітко орієнтуватися на висловлювання молоді. Наша група намагалася якомога більше «дистанціюватися» від наших інтерпретацій, заохочуючи при цьому саму молодь пропонувати власні трактування з властивими молодим людям зразками розуміння і пояснення[3].

Використовуючи GT ми не ставили своєю метою їх перевірку. Звичайно, точне знання існуючих теорій необхідне, проте не вони є висхідним пунктом для теоретичних досліджень. Теоретичні концепти, які розробляються в ході дослідження, відкриваються в процесі аналізу даних. В дослідницькій логіці GT обґрунтовується те, що дослідницька робота здійснюється при постійній зміні між дією (отриманням даних) і рефлексією (аналізом даних за допомогою процедур кодування і вироблення теорії)[4].

Шлях до отримання даних кожного разу доводиться проходити з початку в значенні круга герменевтики, оскільки аналіз теоретичного вироблення керує вибором даних.

В результаті цього дослідницького процесу повинна бути сформована і підтверджена даними GT нова теорія, яка, дотримуючись основних правил методики дослідження, надає можливість проявляти креативність і компетенції до смислових структур і висловлювань суб'єктів партиципативного дослідження бідності.

Grounded Theory була вибрана як дослідницька стратегія, при цьому вона перш за все використовувалася як оцінювальний принцип для комбінації методів (спостереження з участю, групова дискусія й інтерв'ю). GT була розроблена американськими соціологами А. Л. Штраусом і Б. Г. Глейзером в 1960-ті рр.; її поява пов'язана з певною незадоволеністю класичними методами генерації теорії. На думку Глейзера і Штрауса, в межах емпіричних соціологічних досліджень, перевірці теорії порівняно з генерацією теорії надавалося набагато більше значення, оскільки дослідники були схильні розглядати верифікацію як найважливіше завдання дослідження. Як додаток до дедуктивного методу перевірки теорії вони запропонували розвивати теорії на основі наявних даних під час дослідницького процесу, оскільки тільки таким чином GT не робить замах на створення теорій, що претендують на абсолютну вірність у всі часи. Наукове знання (рівно як і сама соціальна реальність) схильні до постійних змін: воно реагує на соціальні процеси і зміни, що відбуваються. Вироблені в дослідницькому стилі GT поняття, концепти і категорії в кожному дослідженні повинні знов доводити свою здатність служити науковому освоєнню повсякденної дійсності.

Grounded Theory про бідність серед молоді в межах міжкультурного порівняння. Завдяки міждисциплінарній співпраці у складі DOC-team стало можливе вироблення двох головних категорій бідності серед молоді:

1. Самоконструйована ієрархія бідності

2. Бідність в афектному вимірюванні

1. Ієрархія бідності. Всім молодим людям в трьох дослідницьких контекстах експліцитно було поставлено питання: «Як вони самі можуть описати бідність і чи вважають бідними себе?» В міжнаочній оцінці увагу надавалася непрямим або імпліцитним висловам. При цьому з'ясувалося, що бідні молоді люди розглядають інші групи як більш бідні, ніж вони самі і дають їм негативну оцінку[5]. В матеріалах багатьох текстів наших досліджень виявилося, що молодь визначає свій власний життєвий рівень як «міру вимірювання», при якій вони не позиціонують себе як найбідніших відносно до життєвого рівня інших людей. В створеній ними ієрархії вони помістили себе між біднішими і забезпеченішими, причому в якості розмежувальних критеріїв бралися матеріальні і нематеріальні цінності.

Так, в розмові з молодими українцями параметром розмежування служили, наприклад, такі критерії, як житлові умови, можливість отримати освіту. Що стосується конструювання ієрархії бідності, то зарахування до найбідніших було дуже слабо обґрунтовано з погляду аргументування.

Відмінності в життєвому рівні опитаних молодих людей і тих найбідніших, про яких вони говорили, відмежовувавши себе від них, була мінімальною і об'єктивно ледве присутня. Так, наприклад, як розмежувальний критерій приводилася наявність їжі. При цьому з'ясувалося, що життя деяких молодих людей, які брали участь у дослідженні, знаходилося у набагато більшій небезпеці, ніж вони самі це визнавали під час інтерв'ю. Деякі з них, приймаючи їжу всього раз на день, об'єктивно були набагато ближче до тих найбідніших, про яких вони говорили, ніж це ними сприймалося. Матеріальні критерії, на які посилалася молодь, відповідали мінімальному рівню для щоденного виживання.

Тому можна дійти висновку, що шляхом порівняння з людьми, яким живеться набагато гірше, ніж тобі, створюється можливість не відносити себе до тих, хто стоїть на найнижчій сходинці ієрархії бідності. Бідність у всіх

---

* Бідність в соціокультурному розумінні являє собою ізоляцію людей від суспільно вагомих сфер.

** Існують різні варіанти перекладу терміну Grounded Theory, наприклад: «близька до предмету», «емпірично обґрунтована». GT стала сьогодні в німецькомовній соціології визнаним методом.

*** Підхід «знизу – вгору».

трьох контекстах мала негативну конотацію: ніхто не бажає бути бідним, оскільки бідність розглядається головним чином як наслідок індивідуальної неспроможності.

Матеріальні критерії, на які посилалася молодь, були мінімальним рівнем для щоденного виживання.

Ієрархії бідності, тим самим, набувають функцію стратегії обробки інформації, необхідність відмежувати себе від інших присутня у такої молоді не відносно тих, хто бідніший від тебе, але і до тих, хто багатший. Від багатих відсторонюються не стільки переважно з моральної точки зору. Це відбувається внаслідок того, що багатим приписуються певні якості: молодь вважає, що вони корумповані, егоїстичні, несолідарні, дурні і ледачі. При цьому особливо українська молодь вважає моральний вигляд багатих причиною корупції в системі освіти. Молодь вважає себе скривдженою цією системою. Зниження моральних якостей виявилося і в Сальвадорі, де бажання влади і приниження бідних і слабких було типовою характеристикою багатих. Але і бідним не чуже владолюбство, і вони могли бути такими ж аморальними в думках і вчинках.

Можна констатувати, що бідна молодь живе в системах, де матеріальне благо тісно пов'язано з політичною і економічною владою. А свою власну бідність молодь сприймає як безвладдя*.

Через це вони вважають себе жертвами приниження, а багатих – винуватцями. Вони дистанціюються від них, дорікаючи їм зловживанням владою. У міжнаочному контексті помітно, що австрійські дані не дають такого масивного контексту, хоча вся опитана молодь усвідомлювала зв'язок між владою і багатством, безвладдям і бідністю. Вони вважають себе бідним у сфері діяльності і приниженими з боку багатих і провладних.

Не зважаючи на власний негативний життєвий досвід, постраждавши в житті, респонденти проте з презирством ставляться до тих, кому гірше, ніж їм самим. Це своє презирство в межах ієрархії бідності молодь виражає як вербально, так і невербально, наприклад, усмішками. Результати інтерв'ю виводять, що вони сприймають найбідніших через їх безвідповідальний спосіб життя як людей збиткових. Тому не випадковий той сарказм, з яким вони висловлюються щодо оцінки тих, кому ще гірше (що знижує роль тих структурних чинників, які визначають причини бідності). Бідні самі винуваті в своїй біді. Через це бідна молодь репродукує систему несолідарної поведінки. А сумісні дії всіх бідних молодих людей для захисту власних інтересів через постійну дискурсивну побудову ієрархій бідності стають неможливими.

2. Афектне вимірювання бідності. Під час дискусії і аналізу бази даних наша група розробила ключову категорію, названу нами афектним вимірюванням бідності. Ця категорія позначає ту межу бідності, яка виявляється на емоційно-психічному рівні бідної молоді й може бути детермінована різними умовами:

- недолік любові, затишку, підтримки з боку батьків або інших близьких людей;
- брак уваги по відношенню до молодих людей, що приводить до дефіциту довір'я з їхнього боку;
- недотримання батьками своїх обов'язків, їх безвідповідальність, внаслідок чого діти ростуть в умовах повного свавілля і безкарності та, як результат цього, повністю надані самі собі.

В українському контексті робота проводилася головним чином із сиротами і для багатьох молодих людей сама наявність сім'ї або кого-небудь з батьків вже була достатнім мотивом позиціонування себе в межах самосконструйованої ієрархії бідності набагато вище, незалежно від того, які між ними стосунки. Бути знехтуваним близькими – це як експліцитно, так і імпліцитно розглядалося молодими людьми як серйозний удар.

Наявність люблячої та дбайливої сім'ї робить великий вплив на те, як молодь сприймає ситуацію відносно своєї бідності і намагається її подолати, чи може вона упевнено і реально збудувати довгострокову перспективу і чи володіє достатньою життєвою енергією, щоб сформулювати і здійснити поставлені завдання. Від цього залежить, чи можуть вони ставити перспективну мету і боротися з власним депресивним досвідом. Таким чином, наявність міцної сім'ї підвищує стресовитривалість молоді.

В усіх трьох досліджуваних контекстах у розмовах з молоддю виникали аспекти, пов'язані з афектною бідністю: вона виражалася у відсутності контакту між батьками і дітьми, в тому, що батьки погано про них піклувалися, не вміли і не хотіли з ними розмовляти. Дефіцит комунікації у молоді виявлявся під час інтерв'ю також в поганому володінні мовою: в неправильному вживанні понять, в примітивному і невірному синтаксисі, малому активному словниковому запасі, помилках у вимові, у невмінні вільно вести бесіду цілісно оформленими пропозиціями. В інтерв'ю з українською молоддю неодноразово виявлялася її нездатність висловити свої почуття по відношенню до батьків.

Відсутність комунікації в сім'ї може бути як наслідком, так і причиною бідності, оскільки веде до поведінки, яка сприяє бідності (наприклад, вагітність серед неповнолітніх через те, що їх не поінформували в сім'ї). Через відсутність довір'я в сім'ї, теми, важливі для молоді, не обговорювалися. В той же час скандали в сім'ї є наслідком недоліку конструктивної комунікації, що приводить до посилення у молоді недовір'я відносно інших дорослих. Причину дефіциту комунікації молодь бачить у батьках, яким не вистачає часу поговорити з дітьми, оскільки з цілої низки причин (алкогольна і наркотична залежність, відсутність інтересів, апатія, власний дефіцит спілкування, дефіцит часу через стреси на роботі) вони не є для своїх дітей партнерами і співбесідниками. Через постійні перенавантаження, наприклад погано оплачувану роботу, великі проблеми в сім'ї, алкоголізм або наркоманію в батьків не вистачає сил (крім необхідності годувати сім'ю) здійснювати свої батьківські обов'язки. Те, що вони не потрібні своїм батькам, молоді люди відчувають ще й тому, що ті не цікавляться, чим живе їхня дитина, з ким дружить, як проводить вільний час, яке у неї здоров'я, як вона вчиться в школі.

Молодь, яка страждає від афектної бідності, позбавлена дбайливих і осмислених відносин, що унеможливлює усвідомлення і закріплення соціальних норм і правил. Крайньою формою афектної бідності є безпри-

* Висловлювання є неопосередкованим описом дискримінації з боку суспільства через майнову бідність. Так, наприклад, одна українська дівчина говорила про дискримінацію своїх не надто багатих подруг з боку чиновників. Один юнак (14 років) розповів про те, як його відвезли додому, а звідти – у дитбудинок. Інший хлопець з України розповів про недовіру до дітей із дитбудинків. Їх вважають злочинцями. Подібні оцінки типові для молоді і Сальвадору. Одна молода австрійка розказала про те, як її принизили, тому, що вона слабша, і вона сама змушена була захищатись. Утиски та приниження є власними стратегіями, спрямованими на приниження тих, хто слабіший від тебе. А їх вихід у формі насилля, їх революційний потенціал проявиться тоді, коли бідна людина не бачить можливостей діяти інакше.

тульність, яка може привести до диссоціальної або девіантної поведінки.

Безпритульність виявилася у висловах молоді в її афектному і маніфестному вимірюванні. Маніфестне вимірювання безпритульності – відсутність у дитини можливості нормального харчування, доступу до засобів гігієни, чистого одягу і т. п. через недбалість батьків. Наслідки маніфестної безпритульності різноманітні і ясно виявляються в емпіричних результатах. Ознаками безпритульності можуть стати ігнорування правил і норм, відсутність життєвих орієнтирів[6].

Визначальним для міждисциплінарного і міжкультурного аналізу безпритульності виявилося те, що опитана українська молодь росла в умовах безпритульності, перш ніж була «ресоціалізованою» в умовах дитячого будинку, тоді як опитані австрійські діти, якщо і виходили із стану безпритульності, то дуже повільно. В українському контексті виявилося й те, як важливо для молоді збудувати осмислені та довірчі відносини з іншими, якщо батьки для цього не підходять. Вислови молоді також продемонстрували, що досвід, придбаний в умовах безпритульності, не зважаючи на те, що збудовані такі «ерзац-відносини» в дитбудинку, зрештою нікуди не зникає. Намагаючись здобути міцні відносини, що дають захист, молодь, що страждає від афектної бідності, може знайти «емоційний притулок» у молодіжних угрупуваннях, пов'язаних з насильством.

Безпритульна молодь часто рано бере на себе відповідальність за самих себе, братів і сестер, а також за батьків або одного з них. Таким чином, безпритульна молодь з одного боку, фізично і емоційно надана сама собі, а з іншого – бере на себе завдання дорослих, однак їх фізична складова знаходиться на мінімальному рівні, тому в дітей часто зустрічаються недоїдання і неправильне харчування. Тому безпритульність завжди повинна розглядатися в її психоемоційному і фізичному вимірюванні.

Афектна бідність залишає в житті молоді відбиток незалежно від того, викликана вона безпосередньо матеріальним чинником чи ні.

Якщо молодь живе насиченим емоційним життям, якщо вона відчуває тепло домівки у формі стабільних і міцних відносин у сім'ї та партнерстві, то вірогідність наслідків матеріальної бідності у вигляді девіантної або диссоціальної поведінки невелика.

Випробовувана бідною молоддю негативна оцінка її соціального статусу в суспільстві внаслідок матеріальних чинників може бути краще компенсована на основі афектного багатства, що виявляється в позитивному сприйнятті в порівнянні з тією молоддю, яка страждає відсутністю життєвих орієнтирів і намагається компенсувати цей афектний недолік у формі девіантної поведінки і насильства. Безпритульність як наслідок батьківської безвідповідальності часто пов'язується в свідомості молоді з насильством, з ігноруванням соціальних норм і відсутністю життєвих орієнтирів. Повсякденне існування цієї молоді характеризується відсутністю структуризації соціальної реальності.

Висновки щодо зменшення рівня бідності. Обидві представлені ключові категорії повинні стати імпульсом для зміни курсу як в дослідженні явища зубожіння, так і в політиці її подолання: афектне вимірювання бідності демонструє те, що молодь міцно пов'язана зі своєю сім'ю, рідними людьми. При виробленні стратегій подолання убогості слід звертати увагу на посилення компонентів, що сприяють комунікації та гармонійним відносинам у сім'ї, які могли б використовуватися даною категорією молоді для формування способу життя, який характеризується афектною врівноваженістю, безконфліктністю, запереченням насильства. Питання, пов'язані зі зменшенням і недопущенням убогості, повинні розглядатися як на структурному, так і на внутрішньо-особистісному рівнях. Йдеться не тільки про посилення стресовитривалості молоді, а й про відчуття солідарності з іншими.

[1]Lobner N. Wirklich arm sind die anderen. Partizipative Armutsforschung mit Jugendlichen. Eine interdisziplinäre, empirische Studie auf politikwissenschaftlicher Basis. – Salzburg: Dissertation. – 2008. [2]Oevermann, U. Die Methodologie einer «objektiven Hermeneutik» und ihre allgemeine forschungslogische Bedeutung in den Sozialwissenschaften // Soeffner H.-G. Interpretative Verfahren in den Sozial- und Textwissenschaften. – Stuttgart: Metzler, 1979. – S. 352–434. [3]Glaser, B. G., Stauss A. L. Grounded Theory. Strategien qualitativer Forschung. – Bern: Hans Huber, 2005. [4]Mey G., Mruck K. Grounded Theory Methodologie – Bemerkungen zu einem prominenten Forschungsstil // Mey G., Mruck K. Grounded Theory Reader. – Köln: Zentrum für Historische Sozialforschung, 12–13. – 2007. [5]Laderchi C. R., Participatory methods in the analysis of poverty: a critical review. QEH Working Paper 62, 14; Narayan D. et al. Global Synthesis. Prepared for the Global Synthesis Workshop: Consultations with the Poor. – Washington D. C.: World Bank, 32, 2001. [6]Vgl. Rauchfleisch U. Außenseiter der Gesellschaft. Psychodynamik und Möglichkeiten zur Psychotherapie Straffälliger. – Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht. – 1999.

Олександр Мостяєв

Ключові геополітичні образи України

Теорія сучасної постнекласичної геополітики ґрунтується на принципово інших засадах, ніж класична та постнекласична геополітика. Одним із концептів, що має особливе методологічне значення, є геополітичний образ.

Цей концепт, вважає Д. Замятін, має методологічну цінність для геополітики, оскільки дозволяє сформулювати певні її засади. Для геополітики властиве особливе бачення простору через його найбільш ключові, економні, збільшені елементи, що мають певний політичний зміст. На його думку, сучасні міжнародні відносини є значною мірою полем боротьби найбільш потужних, високоформалізованих, стиснених геополітичних образів – країн, регіонів, політичних та військових блоків, цивілізаційних спільностей. Це дозволяє як інтерпретувати, так і конструювати важливі політичні, економічні та культурні події, надаючи їм довгостроково діючих бажаних образних конфігурацій.

Під такими *геополітичними образами* розуміються суспільно найбільш значущі, максимально анаморфовані* з точки зору традиційного географічного простору і в той же час найбільш масштабні, такі, що охоплюють значні за площею території та регіони планети, географічні образи. У свою чергу, *географічні образи* – продукти

*Грец. Anamorphoo – перетворюю. Йдеться про перетворення образу за певними законами, що диктуються логікою або математикою того явища, котре розглядається.